

میتۆدەکانی ئارتۆ مەوداگانى هۆل.. هزر.. هیما.. هەلچوون.. هاوکیشه داگیردەکات

ژیلوان تاهیر باپیر (*)

بەشیوەیەك بوو كە نەدەتوانرا هێلە درامییەكان ئاشكرابیت. لەم سەردەمەدا شانۆییەكان گەشتوونەتە پلەبەك كە ئالۆزو پر گری بن. شانۆییەكانى یونسكو و پىكیت و ئاداموف و جینی لەو جۆرە شانۆكارانەن كە بەرھەمەكانیان لەو جۆرەن كە ئالۆزی و تەم و مژییەكى تیا دادەبەنرێ. بىنینی ئەو جۆرە شانۆییانە بەمەرجیكى سەرەكى دادەنریت كە پێویستە ھەموو مەرجیكى ھاوچەرخ سەیری بكات، لەراستیدا ھەموو ئەو شانۆییانە كە لەچوارچێوەى شانۆی ئەزمونگەرى و پێشپەرەدا دەرکەوتوو كە لەبەر تێكى ھاوبەشەو ھەلقولان، كە یەكێكە لەبەر و بۆ چوونەكانى ئارتۆ.

ئارتۆ لەو باوەردا بوو كە بوونی پرۆسبیری سەرچاوەیەكى ھەلەیه لەكارى شانۆدا لەزۆریەى ھونەرەكانى تریشدا، مەبەستى لەپرۆسبیری ئەو چینه ساختەییە كە مەرجیەتى بەسەر سەرشتى مەرجیەتى كێشاویەتى، كیانى سەرشتى مەرجیەتى، وا باسى لێوەدەكات كە بوونى گەرنى و جەوھەرییە لەھەر پرۆسبیریكى نمایشدا، بەلام لەو جۆرە شانۆییانەدا شاراوەببەك و ئاشكراببەك بەسەردا كێشاو لە ئەنجامى بەكارھێنانى ئەو دەمامكە بى گیانەن، ئەم دەمامكانە لەشیتوازو جۆرەكانى رەوشت و ھەلسوكەوتدایە كۆمەل بەسەردا سەپاندوو، كە دابونەریت بەسەردا سەپاندوو، ئەگەر ھونەر بوونی راستەقینە بیت، ئەوا ئەركى

ئەنتۆنان ئارتۆ ھزرو ھیمايەك

یەكێك لە نامۆترین و درێژترین ئەو ئەدگارانیە كە لەمیترووی نویدا دەبەنرێ، ئەولایەن و تەوژمە درامیانەن كە لەسەردەستى رەخنەگرەكانەو دەستى پێكردوو نەك نووسەرە شانۆییەكان، نووسەرەكان پێشنيار و رایەكانى خۆیان لەسەر تێوژى ديارى كراو و سەرەكى پێشكەش دەكەن، بەلام رەخنەگرەكان پێشنياریكى بەرامبەر ئامراز و كارە شانۆییەكە بەرجەستە دەكەن. گومانى تێدانىیە كە بەر لەدەرکەوتنى تێوژى كۆتایى دەبیت، كە ھەر بزوتنەو تێوژى شانۆی پەپەرەى دەكات. دراما لەرەدوودا بۆ بىنەرێكى تايبەت دەنووسرا، پلانەكە بەو شێوەیە بوو كە بتوانریت بىنەر لێى تى بگات بى هیچ گەرت و كێشەيەك.

لەشانۆییەكانى گریكدا بەو شێوەیە بوو كە ھاوكات لە بەزەمە ساتە رۆمانیەكان و شانۆ ئایینی و ئەخلاقییەكانى سەدەكانى ناوەراست و شانۆییە داستانییەكانى سەدەى ئەلیزابیثى و دراما سۆندارییەكانى سەدەى (۱۸) و میلۆدرامییەكانى سەدەى (۱۹) دا دەبەنرا، بەلام درامای نوێ زیاتر گەرنى بەلایەنە ھزرییەكان داو و بەرجەستەى كردوو، ھەرۆھا پێوەندییەكى راستەوخۆى بە بىنەرەكەو دەبوو شیتوى شانۆ لە رەدوودا شیتویەكى سادەو ساكارى ھەبوو،

نارتو

بۆچوننه كان نزيك بيتهوه، پيويسته شانوييه كه تيگه يشتني گران بيت تا بگاته سوزتيكي مرؤفايه تي خورسك و ناسان.

مه به ستي نارتو نه وه يه بريار له سهر نه وه ده دات كه شانؤ پيويسته بگورئ بؤ سرووتتيكي ديني و بؤ شيوه يه كه له شيوه هونه رييه كان بيت، بهم شيوه يه هه موو پيگه اته شانوييه كان (جه وهه رين)، كه شانؤ له هونه ره كانى تر جيا ده كاته وه، كومه لئى دهر برين و گوزارشت هه ن زور له قسه به هيزترن، نه وه ي له سه ره تا وه هاتو ته شانؤ وه له سه رده مي گريكه وه هه تا ئيس تا له گوشه نيگا كانه وه بو وه كه خاوه نه كه ي نه ركيكي شانؤ بين و به ريگاي قسه وه پيوه ندى به ستو وه، به لام كردارى گواستنه وه ي رايه كان له ريگاي قسه وه، نه وه شيوه يه يه كه شانؤ له شيوه كانى تر جيا ده كاته وه و ناتوانيت نه وه بكات. به كورتى وا له شانؤ ده كات كه ته نيا لقيكه له لقه كانى نه ده ب.

نارتو بريار له سه ر نه وه ده دات نه گهر پيوه ندييه هزر ييه كان له ريگاي قسه وه مه به ست و تامانچي كه كه به راستى شانؤ هه لئى بؤ ده دات، نه وا نه وه نده گرنك و كي شه يه ك دروست ناكات كه هه موو نه وه خه رج ييه زؤرانه ي كه دهره يته رى شانؤ بى داوا ي ده كات. ئاشكرا يه كه خوي نده وه ي شانؤ بى به كار يكي ته واو كامل داده نريت و له تواناي هه ر به كي كماندا هه يه، وشه نوو سرا وه كان تي بگات به هه مان ناسانى و ئاشكرا بى. نارتو لاي وايه كه شانؤ پيويسته سروشت يكي شانؤ بى هه بيت. به راي نه وه قسه، يان وشه له ريگاي گوزارشتكارو دهر برينه كان نييه له شانؤ بييدا، به لكو شيوه يه يكي دهر بريني نه ده بييه، پاشان پيويسته به ته ركي زتيكي ته واوى سه رچا وه ره گه زه كانه كه شانؤ و شيوه يه گوزارشتكاره كان ديارى ده كات.

سروشتي شانؤ بى به دريژايي سه ده كان شارا وه بييه كي پيوه ديار بو وه داواكار ييه كانى كومه ل و اي كردو وه كه شانؤ بگورئ بؤ شتي كه سروشت يكي ميللى هه بيت، كه عاده ته كان پيچه وانه ي بكات وه، له گوشه نيگاي كومه لتيكي ديار يكارا وه له ره گه زه مرؤفا يه تيبه كان، له برى نه وه ي هه ست و سؤزه مرؤفا يه تيبه كان به شيوه يه كي گشتى پيچه وانه بكات وه، بهم ريگايه نه وه شانؤ بيه دهر كه وت كه ملكه چى واقيعيكي لوزيكي بيت.

نارتو بؤ شيوه سه ره تاييه كه ي شانؤ گه رايه وه، شانؤ به راي نه وه، كه له سه ره تادا ويته يه كي نمونه يى بؤ شانؤ هه بو وه، به لام به خراپ ترين باردا تيبه ر بوو نه ويش له ريگاي پيسى و خراپه كانى كومه له وه بوو. نارتو هه ستي به وه ده كرد كه شانؤ له سه ره تادا ريگايه ك، يان شيوه يه يكي بو وه كه تيبدا خه لكي له ريگاي هه سته شارا وه ناهوشيار ييه كان يه وه گوزارشتى لى ده كرد- كه بوونيان شارا وه يه و ناچيته ژير ركي فى هوش و لوزيكي- پيويست بوو له سه رى پلانه كه ي له وه سه ره تايه وه ده ست پى بكات كه بوونى شانؤ بيه كي جيگير بروو خيتنى. بانگه وازى ياخى بوونى كرد له سه رووى هه موو نه وه شيوه يه

هونه رمه نده نه وه رو وه ساختانه لايبات بؤ دهر كه وتنى كرؤكي راست ييه كان كه تا پله ي چه ند شارا وه ته وه. نارتو لاي وا بوو كه كرؤكي راسته قينه له سوزتيكي روو ته وه به رجه سته ده بيت، سؤزى روو تيش له غه ر يزه شه رانگيزه كان ليك درا وه ته وه هه ره كو چؤن وا هه ست ده كات كه مرؤف به رده وام له سه ر درن دايه تي و شه رانگيزى ناسرا وه.

كه وا ته پيويسته نه وه جو ره رؤشن بيرييه لايبريت و ره ت بكر يته وه، ئاره زو وه كانى مرؤف خورسكه وه ك «تو ره بوون و رقى و سؤزو ئاره زو وه جه سته ييه كان و هاوشيوه كانى تر». ته نيا نه وه بارودؤ خانه ن كه پيويسته هونه رمه ند به رنامه ريژى بؤ بكات و پيويسته هه موو شته كان له ويته يه كي سه ره تاييدابن. رؤشن بيريى به هه موو لقه كان ييه وه، له نيوانياندا (شيوه) له كارى هونه ري دا ناگو نجيت له گه ل سؤزه مرؤفا يه تيبه خورسكه كان ييدا بهم شيوه يه ده توانين كه سي تيبه كان له تاماژه كه دا بخريته روو.

به راي نارتو شانؤ دوو نه ركي گرنگى هه يه: له لايه ك نه وه سه ره تا به رده وامه يه كه ناره زاييه ك بيت له سه ر به يره وه و نه وه ره وش تانه ي رؤشن بيريكي ساخته ي هه يه. له لايه كي تر وه شانؤ به هه موو نه وه توندوتيز يانه وه ئاشكرا بكات كه خودى خؤى تيدا ده ژى.

نه وه شيوه يه ريگايه ي كه نه م هير شه تونده ي پى ديته دى، نه وه شيوه يه باويه كه رايه يه كي زور ره ق ده بيت ره قتر و سه ختر له ژيان، نه م سه خت ييه وا له مرؤف ده كات به و شيوه يه بگور دريت.

هه ره وه كو ئاشكرا يه كه بوونى گف تو گو و قسه شيوه يه يكي له شيوه يه كانى پيوه ندى كردن. قسه كردن به راي (نارتو) به كه ره سته يه كي گوزارشتكار و دهر بريني شانؤ بى دانانريت، كه وا ته له سه ر شانؤش بوونى نييه. به لاي نارتو وه له برى نه وه ي كه شانؤ بيه كه ليك بدر يته وه و له برى نه وه ي شيوه يه جيا وازه كان به كار به يتي وه كو «دبه ن و رووناكى و جوول ه شانؤ بيه كان و هه موو پيگه اته كانى تر، تا له هزر و بى رو

که له شانزې هاجه رخدا هه یه - یاخی بوون له کومه لگه و له دابه باوه کان له سهر تیوری درامی نوئ نه بیت، به لکو له سهر پیکهاته یه کی بهرجه سته بووی شانۆ بیت. لای نارتۆ هیچ پالنهرو ناره زویه که نه بوو تاچاره سهرتیکی لاهه کی وه بگریت یان چاککاری و چاره سهرئ بدۆزیتته وه له هه لوتیستیکی دیاریکراو که بۆ خوئی هه لیبژاردوه، به لام سروشت و اما دهی نه کرد تا بگاته نامانجی دیاریکراوی خوئی، به لکو یاخیبوون و دارووخان و دارمانتیکی ته و او نیبه، شانۆی نوئ پیوسته له سهره تاوه دهست پچ بکات، له هیزی یه که مه وه وه بگریت که پالپتوه نه ریک بیت بۆ جووله کردن.

نارتۆ یاخیبوونی خوئی له سهر شپوازی دهرهینانی شانۆی دهرنه بری، به لکو یاخی بوون بوو له ماده شانۆیه که. ویستی که دراما بگه ریتته وه بۆ وینه یه کی سهره تایی و وینه یه که م. به لای به لام ته نیا نووسه ریک نه بیت که راستی دهسته واژه کان و راستی زمانه که بیت، به لکو ته نیا مرۆقتی سۆزداری بیت که گرنگیه کانی له سهر ماده یه کی درامی کۆن بیت و دهستی به سهر دا ده گریت که شته کان بگه ریتته وه بۆ بنه ما سهره تاییه کان. هۆی گه رانه وهی بۆ دراما له بارودۆختیکی مرۆقاییه تی بیت. سرووته درامیه کان کاریکه که دلنایی نازادو که رامه تی خوئی دهکات، له پاشان بانگه وازتیک بیت بۆ رووبه رووبوونه وهی و ناره زاویه که بیت بۆ هیزیکی گه وره، به م شپوهیه دروشمه کانی په رسته دینییه کان جیاواز ده بیت که مرۆق بانگه وازی بۆ دهکات، مرۆق کاتیکی دروشمه ئاینیه کان دهکات ورده ورده رۆله کهی نامینی و خامۆش ده بیت، له کاتیکیدا خاوه نی رۆله که هه موو ده بیتته درامیه ک و گوزارشتی لی دهکات، نه و هه ریه که بیان ده ستیشانی نه وه ده که ن که هیزیکی بالا هیه، خو شه ویستی نه م هیزیه که سه لمیتنه ری توانایی و گه وهی خوئی ده بیت، نه م هه لوتیسته ی کۆتایی هه لوتیستیکی راستگۆبانه ی هیه، مرۆق خاوه نی مافیکه وه په یوسته به سۆزه کانی وه به پیتی نه وهی که بوونیکي زیندووی هیه. نارتۆ رای و ابو که بابه ته کان له تیوریتکا کۆده بنه وه که شانۆ داوای دهکات و هه سترکردنی به هیزیکه که بوونیکي ته و اوای هه بیت و وا له بینهر و نه کته ره کان دهکات که سه رنجیان بۆ ترس و رووبه رووبوونه وه یه ک راکیشیت و له یه ک کاتدا بیت.

روانینی نارتۆ بۆ ره گه زی مرۆقاییه تی له روانینه کانی «باسکالی» دینی ده چیت که باسکال و سه بری ره گه زی مرۆقاییه تی دهکات که کۆتایی به هه موو نامانجه کان دینیت که کهسانی تر پیتی گه شتوون.

شوتینی مرۆق له م که ونه دا وای کردوه که هه ست به ناجیگیری و رۆتینی دوو دلنیه ک و گومان بکات له نه نجامی نه وه هیزه که ونانه ی که ده ستیان به سه رچاره نووسیدا گرتوه له م ره وشه وه شانۆی توندوتیژی، نه و شانۆیه ده گریته وه که باری مرۆق پیتدا پیچه وانه دهکاته وه وه ک ناوینه یه کی

راسته قینه پیتشکه شی دهکات.

«نارتۆ» هۆشیار بوو که شانۆی توندوتیژی له شانۆدا مه به سته له و جوړه توندوتیژی به «سادیه ت» نیبه، به لکو نه و توندوتیژی به که لای هه موو خه لکی باوه رپیکراوه به و پییه ی که به تاله له هه موو نه و پالنه ره تاییه تیبه - له هه مان کاتدا توندوتیژی به که. وا هه سته ده کرد که توندوتیژی ژیان یه کپکه له راستییه گرنگه کان که پیوسته مرۆق بایه خی پچ بدات، به لام وای ده بینتی که پیوسته دیمه نه کان به و توندوتیژی به ی ژیان دهر بری و له بینهر بکات پاک بیتته وه له هه موو نه و هه ست و سۆزانه ی له ناخیدا کۆده بیتته وه و په یوسته پییه وه، له بری نه وهی که ناره زوی نه وهی هه بیت بیگریته وه، پیوسته که بینهر له یه ک کاتدا ناماده بکات بۆ نه وهی به پیتی نه و توندوتیژی به بیت که له ناخی خویدا جیگیر بووه به هه موو نه وهی زانه ی له چواره ووردایه و تیتیدا ده تی.

هه موو شانۆیه ک بۆ بینهر پیتشکه ش ده گریت، پیوسته بنه رته تی نه و دیمه نانه نه جوولتی. نه رکی شانۆ نه وه یه که هه ولتی دامرکاندنه وهی سۆزه کان بدات و زۆرکات خه لکی هه سته کانیان به کار دهین له بری توانا عه قلییه کاندان، پیوسته که شانۆ شتیکی باوه رپیکراو و ته و او بیت، پیوسته ده ست به سه ر بینهر دا بگریت، و ده سته به سه ر دا بگریت وه ک خه ولتی خسنیکی موگناتسی بیت، پیوسته له دیدی خو یه وه کارتیکه ریکی هاوتای هه بیت له سهر تیشکی نه و باسانه ی سه ره وه (نارتۆ) ده لیت: «نه گه ر شانۆ له سروته سه ره تاییه کانه وه وه رگیرا بیت، نه و بینهر راده کیشیتته قوولایی سۆزه کانی که له نه کته ره که وه دهره بری، پیوسته که بینهر به شپک بیت له نمایشه شانۆیه که، نه ویش جیا وازه له و دیمه نانه ی که له شانۆی نویدایه.»

نه وهی په یوه ندی به بینهر وه هه بیت له شانۆی توندوتیژی دا به م شپوه یه یه، بینهر هه له کانی خوئی ده قۆزیتته وه بۆ بینینی شه مه نده رفه ریکی تیکشکا و، یان له سه ر بومه له رزه کان راهاتوه هه موو رووداوه گه وره کانی بینیه وه ک جهنگ و شۆرشه به هیزه کان، نه مانه هه موو گرفتی سه ره کی له هزریدا دروست کردوه نه وهی که داوایشی دهکات نه وه یه که نه و وینه و حاله تانه به زمانیک بۆی لیک بدریتته وه که لیتی تی بگات، نه ک به شپوه یه کی زه خره فی ساخته وه ری بگریت و نه توانیت جاریکی تر رووبه رووی ژیان بیتته وه. نه مه نه و ده سته وازه یه یه که تیوره ئستاتیکه کانی نارتۆی تیدا هه لقاوه. نه وهی که هیه «شپوه یه کی په تی هیه و ته یه که هیچ واتایه کی نیبه نه وهی له لایه وه گرنگ بیت، نه وه یه که بواریکی بۆ پر خسی تابابه ته شانۆیه که ده ستیشان بکات و له قالیکی هونه ری دا بپرتیتته وه و کاریکی قوول بکاته سه ر بینهر کان. پیوسته شانۆیه کان شپوه و زمانیان بگۆریت تا بۆ بینهر روون و ئاشکران.

هه ره کو ئاشکرایه که شپوه به شپکه له کاره هونه ریبه کان

ده توانين دراماكانی نارتو به دره ختيك بشوبه پيښ، ده توانين بلين كه نارتو دره ختي (درداز) كه دره ختيكه له نه فسانه كونه كاندا هه يه رهگ و لقه كانی دريژيوونه ته وه و په يوه ستان له نيوان ناسمان و زهوی و دوزخ.

كه ترس و سامناكي ده خاته دلبييه وه، نارتو هه ستي ده كرد كه خه لكي خودی خوږيان ته نيا له خه وندا به ئاشكرا ده پيښ، ده توانان له پرتي خه ونه كانيانه وه بگن به سه ره تايه ك و رابردوويه كي دوور. تيوري نارتو له سه ر دراما په يوه سته به تيوره كانی «يونگ» كه خه لكي دابه ش كردووه به كومهل و له سه ر بناغهي ته وهی گوزار شتيك بيت بو نه ست و نه ستي پاشماوه له هه مان كاتدا نارتو ره تي تيوري فرؤیدی كرد. (له سه ر خه ون) به كارهي نانی شيوازی خه ون به شتيكي بنه ره تي داده نريت لای نارتو كه توانی تييدا ئامازه هيروغروفيه كان به كاربه پيښي وهك ريگايه ك بو گواسته نه وهی هزوو بيرو دياريكراوه كان له ريگاي پيوهندييه كي بينينه وه. ئه مه ته و ريگايه يه كه بيرو زانباريه كان له خه وندا ده گوازيته وه. هه روه ها نارتو توانی به به كارهي نانی شيوازی خه ون (تارمايي و بووكه شووشه و هاوشيوه كانی پيشكه ش بكات كه ده پيښته هوئی جوولاندنی دهر وون و سه رسورمان و حه په سان).

شانوي توندوتيزي به ياننامه ي به كه م

ناكري به رده وام له بييري شانو كم بكه ينه وه، كه تاقه بايه خي له و په يوه سته سيحري و به ته وژمه وديه كه له گهل واقيع و مه ترسيده هه يه تي له م باره شدا مه سه له ي شانو ده پي سه رنجي گشتي به لای خويدا راکيشيت، به وهی كه شانو له دوو تويي لايه نه سروشنيه كه يدا پيويست به دهر پرين دهكات له بو شايده، كه له راستيدا تاقه دهر پرينيكي واقيعه كه ريگه له به رده م كه ره سته سيحريه كانی هونه رو دواندن خو ش دهكات كه به شيوه يه كي شمولى و ئورگانی بخريته كار، هه روه ك له توانادا نه بيت ده سه لاته جوړكاريه كانی ده ست به كار يوونی بو بگه ريندر يته وه، ئه گه ر بيتو زمانه كه ی بو نه گه ريندر يته وه مانای ئه مه ش ته وه يه له جياتي ته وهی كه ته نيا بگه رينه وه سه ر ته و تيكستانه ي كه پيروز و كو تايي دابنرين و به شيوه يه كي به رده وام، ده پي ملکه چي شانو بو تيكست هه رس پي بينين و مه فهوم ي جوړه زمان يكي ده گمه ن بدوزنه وه كه له نيوان بيرو جووله دا بيت.

له توانادا نييه ئه م زمانه پيناسه بكریت ته نيا هه ر به هوئی دهر پريني ديناميكي نه بيت و له بو شايده نه بيت كه پيچه وانه ي توانای دهر پرين لي كردنيك بيت به هوئی زمان يكي به ديالوگ كراوه وه. ئه وه ش كه شانو بو يه هه يه له دواندنی بقوزيته وه، توانا كانی تيپه راندنی وشه يه، توانای په ره سه ندنه له بو شايده و كار يگه ري به له رزه يتان و هه لوه شان وه يه له هه ستدا. ئه م ساته ش هاتنه ناوه وهی سه دای دهنگ و

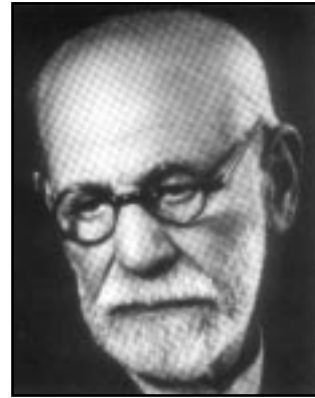
جيانا بيته وه ئه گه ر شيوه ي ته و داريشتنه بگوريت كه ئو ديبي له سه ر نووسراوه، ته واهه مان شانوييت، ده ستيگر ناييت، به لكو شانوييه كي جياواز كه هه مان باهت ده بيت، به لای نارتو داريشتنه وهی دهق له سه ر شيوازيكي نوي، ناوه روک و باه ته كه تيك ده شكيني، ده توانين بلين كه نارتو واهه يري درامای ده كرد كه كومهلتيك باه تي گرنگ و به نر خه بي ته وهی شيوه يه كي دياريكراوی هه بيت و چاوه رتي شيوه يه كه خاوه ن ده سه لاتي كه ده يسه پيښي كاتيک بو شانو تاماده ي دهكات «ته ویش له سيستم يكي دياريكراو پيک ديت كه نارتو له سه ر دهره يتنه رو نووسه ر ديار ي دهكات». نارتو له سه رووی ته مانه دا به شيوه يه كي پراكتيكي سه يري شانوي ده كرد- له گهل ته وهی به شيوه يه كي پراكتيكي له سه ري راهاتبو و ا تيبيني ده كرد كه تيورييه كانی شاراوه ييه كي تي دايه. نارتو له و باوه ره دابوو كه دهره يتان پيويسته ته نيا جه خت كردن بيت بو سه ر پيکها ته دراميه كان «كه شيوه شانوييه كي- رووتی هه يه» مه به ستي له و پيکها تانه ن كه له سه ر ته خته ي شانون و ته و كه ره سته سه ره كيانه ن كه ده بيت شي بكرينه وه و له مه به ستيان تي بگه ين هه ري هه ك له و پيکها تانه ش موسيقا و سه ما و هونه ري شيوه كاري، نواندنی بي دهنگ، پانتوميم و نواندنی گوزانی و رووناي و ديمه نه كانه.

ئه م پيکها تانه ناويته ي يه كتر ده ين و ناويته يه كي هه ستيار پيک ده هيني كه نارتو ناوی ده بات به شاعيره تي شوپن به م شيوه يه ده ست به سه ر «شاعيره تي رووداو» داده گريت كه هه ميشه يه كيک بووه له كه ره سته گوزار شكاره كان له شانودا. مه به ست له وه نييه كه (نارتو) مه به ستي گوريني شانو نييه بو كه ره سته ي نواندنی بيده نگ بيت. له توانا دايه كه ديالوگ له شانودا به كاربه پيښي نه ك بو گه ياندنی بي ره كان، نه ك به هه مان ريگاش كه ده يكات ته ئامانجيک.

وشه كانيش ده توانريت له شانودا به كاربه پيښي به و پييه ي كه دهنگ جيگره- ته وهنده به سه كه نايسته ئامانجيک تا بيرو كه كان بگوازيته وه، به لكو جوړيک له كارت يي كه ري سوژداری پيک ده هيني.

به لای نارتو ته ئه ركي زمان له شانودا وهك بيرو كه ي ته و ماموستايه يه كه يونسكو له شانوي وانه دايه، وشه كان كه ئامازه ي دياريكراوی خوږيان هه يه.

نارتو ئاگاداری ته وه بوو كه ديمه نه كان به سروش تيكي گشتييه وه بگوازيته وه و بار يكي عه قلی بدوزيته وه و كومهلتيك راستي پيشان بدات. ئاشكرايه ناتوانريت له پرتي ئامازه وه ديار ي بكریت له سه ر ته خته ي شانو شيوه ي ده سته وازه يه كي زمانه وان ي وه ربكريت كه ئامازه يه كي دياريكراوی هه يه، تيبيني ته وه ده كه ين كه نارتو ده سته وازه ي «نواندنی بيده نگی سوی» به كارهي ناوه تا جياوازی بدوزيته وه له نيوان ويته كانی نواندندا و له نيوان ته و جوړه باوه له نواندنی بيده نگی.

فرۆید

که له توانایاندا بیهت بگه نه ئاستی جوړیک له دهه پرینی ناوه کی و نهک به وهی له خزمه تی هونه ریکی دیار بکراودا بیت، ئەمه ش مانای ئەوه نییه که به کارو سوژی ئاسایی هه لئاستیت، به لکو وهک هۆیه که به کار دین، ههروه کو چون گالته وگه پی تیکدرانه بهو کاره هه لده ستیت کاتیک ته باییه که ده خاته نیوان پیکه نین و دابونه ریتی زهینه وه. ئەم زمانه بابه تییا نه یه «به مانایه کی رۆژ هه لاتنی دهه پرینه» وه ده توانی گوشارو کار بگه ری بخاته سه ر ئەندامه کانی له شی مرۆقه وه و به نیو هه ستدا شو رپیتته وه به کاره ی تانی رۆژئاوایی وشه له دوای خویدا چی بیتلی، وشه ش ده کاته ته سلیم و دهنگ فراوانتر ده کاته وه، له رانه وهی دهنگ و جوړه کانی به کار دینتی و به شیوه یه کی توندوتیژ ئیقاع تیک ده شکینتی و دهنگ له ناو ده باو ئامانجی ده بیتته وروژانندن و سبحو سکر دن و راگرتنی کار بگه ری هه ست، واته له لیریکی جووله هه لده هینجی که به هوی شو رپوونه وهی له وروژانندن و له بو شاییدا ده گاته ئەوهی لیریکه تی وشه کان تیپه ر بکات. له دواییشدا ملکه چی زهینی زمان رزگار ده کات به وهی واتای زهینیکی نوئ و قوول داده هینتی که له ژیره وهی جووله و ئامازه کاندانا شاراوته وه ده گاته ئاستی پیرۆزی که شیکی تایهت. له بهر ئەوه ش هه موو ئەم موگنا تیسسیه ته و هه موو ئەم شیعه و پیکه سبحواییه راسته وخۆکانی بی مانا ده بن، ئەگه ر بیتو رۆح نه خاته سه ر ریکه یه کی تر، ئەگه ر بیتو له توانای شانۆبی راسته قینه دا نه بیت واتای داهینانیکی ومان پی نه به خشیت که ئیمه ته نیا روویه کی پی ده زانین که ناگاته کامل بوون ته نیا له چه ند ئاستیکی تر دا نه بیت. گرنگی و بایه خی ئەوه ش زۆر که مه که ئەم ئاستانه بکه ونه ژیر ده سه لاتنی بیره وه، واته به هوی زهینه وه له بایه خی ئەم ئاستانه که م کرپته وه، ئەم شتانه نه گرنگن و نه سوودیان ده بیت. گرنگ ئەوه یه هه ست بخرپته باری درک و پی کردن یکی تیرو قووله وه به هوی هه ندیک هوی ئیجا باییه وه «ئهمه ش مادهی شیعه رو که شه کانه و شانۆ تیشکانه وه یانه».

تههکنیک

کهواته مه سه له که له وه دایه که شانۆ «به مانای ته وای وشه که ده ور یکی پی به خشیت شتیکی دیار بکراو و چه سپاوی پی به خشریت، ههروه کو سوورانه وهی خوین له ده ماره کاندانا یا خود په ره سه ندنی رووکه شی فه وزای وینه کانی خه ون له میشکدا، ئەمه ش به هوی جله وگیری کردن یکی کار بگه رو به کار خستنیکی راسته قینه ی به ئاگایی بوونه وه ده بیت، شانۆ له توانیدا نییه بی به شانۆ، واته ناتوانیت هۆیه کانی به وه هم کردنی راسته قینه بینیته کایه وه، ته نیا به وه نه بیت توژه راسته قینه کانی خه ون له بینه ر پیتشکه ش بکات، که ئەو ساته ی ئاره زووی له هه لسان به تاوان و گه ره لاوژه ی تیزراوی و درنده یی و خه یال هه ستی یوتۆبی به شته کان به خشیت و له ئاستیکی ناخیدا ده ته قنه وه که خه یالی و

چونیتی به دهنگ هینانی تایه تی وشه یه، ساتی هاتنه ناوه وهی زمانی شته بینه روه کان و جووله و هه لویتست و ئامازه کانه، به مه رجیک و اتاو بوونی و په یوه سه کانی بگه نه ئاستی بوون به ئامازه و ئەم ئامازه ش بگاته جوړیک له ئەلف و بی... به ده رگ کردنیش به م زمانه له بو شاییدا، زمانی دهنگ و هاوارو تیشک و ئەو وشانه ی دهنگیان له وتیناندا یه، ده بی شانۆ ریکیان خات و ته بایی بخاته نیوانیا نه وه و له گه ل که سایه تی و شته کاندانا پیستی هیرۆگلیفی راسته قینه بینیته ئاروه، ئەویش به سوود و هه رگرتن له هیماکاری و هاوتابوونیان به بیی په یوه ست بوونیان به هه موو ره گه زو ئاسته کانیاندا، که واته به لایه نی شانۆ وه مه سه له که پیوه ندی به داهینانی میتافیزیکانه قسه کردن و ئامازه دهه پرینه وه هه یه تا کو له سیمای دهروونی و مرۆبی هه رهس پی هینه ریدا دامالدریت، به لام هه موو ئەمانه بی سوود ده بن، ئەگه ر بیتو له پشته وهی ئەم هه وله به بره ودها جوړیک له میتافیزیکانه ی راسته قینه بیت، بانگه شه یه که نه بیت بو هه ندیک بیری نه ناسراو، که ئەسته مه سروشت و شیوه یان دیاری بکریت، ئەم بیرانه که خو یان له داهینان و بوون و فه وزا ده دن، هه موو ده چه نه ژیر باری سیسته میکی گه رودو نییه وه و بیریکی سه ره تاییمان پی ده به خشن ده رباره ی ئەو مه دیدانه ی شانۆ تیدا به ته وای نه ناسراوه له توانا یدا یه هاوکی شه یه کی کار بگه رو سه ر له نیوان مرۆف و کو مه ل و سروشت و شته کاندانا دابهینتی، مه سه له که ته نیا هه ر ئەوه نییه بیریکی میتافیزیک بی نین و راسته وخۆ له سه ر شانۆ دا ده ری خه ین، به لکو داهینانی جوړه کانی هه ولدان و بانگیشه کردنه بو که ش و هه وای چوارده وری ئەم بیرانه، ههروه ها سیمای که سایه تی له فه وزادا، شیعه به هیماو وینه کانییه وه، له توانا دایه بو چونیتی سه ره تایه ی و سه ره کیمان پی به خشیت. بو له ناو بردنی توانای ئەم بیرانه. ئیستاش پیوسته ده رباره ی سیمای ماده ی جو دای ئەم زمانه بدوین، واته ئەو ریکه و هۆیا نه ی کار ده که نه سه ر هه ست. بیهووده یه ئەگه ر بلپین که شانۆ بانگه شه بو موسیقا و سه ماو پانتۆمیم، یان بانگیشه بو ئیمائه ده کات. ئەوه ئاشکرایه که جووله و هارمۆنیا ی موسیقا به کار دینتی، به لام ته نیا به و باره ی

ج- زمانی شانؤ:

مهسه له که پیتوندی به مهسه له ی ماتکردنی زمانی گیرانه وه نیبه، به لام به خشینی ئه و گرنگیبه به زمان که له خه ودا هه یه تی، ههروه ها ده بی ئه و ریگیایانه بدوزریتسه وه که ئه م زمانه تو مار ده که ن، جا ئه م ریگیایانه بچیتسه وه دوو تویی راهیتانی موسیقییه وه یا خود بچنه وه دوو تویی هیمای جفره داره وه، ئه وه ش پیتونده ی به شته ئاساییه کانه وه هه یه، ته نانه ت پیتونده ی به جهسته ی مرؤقیشه وه هه بیت کاتیک ده گاته ئاستی به ئامازه بوون، ئه وه ئاشکرایه که ده توانی ئیلهام له پیتی هیرو گلیفی ودرگرت، نه ک له پیتاوی تو مارکردنی ئه و ئامازانه و بهس به شیوازیک که بخویندریتسه وه ریگهی ئه وه مان بو خوش کات سه رله نوی هه ر کاتیک ویستمان به ره مه میان بینینه وه، به لکو له پیتاوی دارشتنی هیمای ورد و راسته و خو و خویندراوه له سه ر شانؤ، له لایه کی تره وه، زمانی جفره و ئه م راهیتانه ی موسیقا بایه خیکی گرنگیان ده بیت وه ک ریگریبه ک بو راهیتانی ده نگه کان. ئه گه ر بیتو بناغه ی ئه م زمانه ش له به کارهیتانی ئه م زمانه به به کارهیتانی تایبه تی، ئه واه سده ای ئه م ده نگانه ده بی جو ریک له هاوتایی هارمونی جو ریک له شیوه ی گرینی ناوه ندی قسه کردن بنیات بنیت که هه ر کاتیک بمانه ویت به ره مه میان به پیتینه وه.

د- نامیره موسیقییه کان:

ههروه ک ئامیرو وه ک به شیکیش له و دیکوره به کارده هینرین، ویرای ئه مه ش پیتاویستی بوون بو کاریه گری کردنه سه ری راسته و خو و قوول، به هوی ئورگانه دیاریکراوه کانه وه، له سه ر هه ست له گو شه نیگایه کی ده نگه وه. ناچاری گه ر ئامان ده کات به دوای خاصیه ته ده نگیه تازه کانه وه وه ههروه ها به دوای له ره و سده ای ئه م ده نگانه وه که به شیوه یه کی ره هانه ناسیاو ده بن، ئه و خاصیه تانه ی که له نامیره موسیقییه کانه نیبه، ئه وه ش پیتوست به به کارهیتانی نامیری کون و له بیرکراو ده کات، یا خود راهیتانی نامیری نوی. ههروه ها ناچاری ئه وه مان ده کات له ده ره وه ی موسیقادا به دوای نامیرو که ره سته ی وادابگه رین که له تیکه لیه کی تایبه ت، یا تازه ی کانزاکان پیک هاتبیت که له توانایدا بیت ئاستیکی تازه که ده نگ و هه رایه کی توندوتیژو کاریگه ر دروست بکات.

ه- تیشک- رووناگایی کردن:

ئه و ئامیترانه ی ئه مرؤ له شانؤدا به کاردین، بهس نین بو کاره کان، کاریگه ری تایبه تی روشنایی له سه ر بیر، گرنگی خو ی هه یه هه ر بو یه ده بیت به دوای هه موو جو ره شکانه وه یه کی تیشکدا بگه رین که بلا و کرده وه ی شه پوله تیشکه کان هه لده سن له شیوه ی توژیو تیری ئاگراویدا که ئه مرؤ به کاردی، ده بیت له سه ره تاوه تا کو تایی چا و به به کارهیتانه دا بخشینه وه له پیتا واهیتانی سده ای ده نگ موسیقی و

پیشنیازکه ر نابیت... به واتایه کی تر، پیتوسته له سه ر شانؤ چاو یک نه ک به هه موو دیارده کانی جیهانی ده ره کی و بابه تی و وه سفی دابخشینی و بهس، به لکو ده بیت چا و به جیهانی ناخیشدا بخشینی، واته روانین له مرؤف به شیوه یه کی میتافیزیکی، ته نیا به م ریگه یه ده توانین له شانؤدا ده رباره ی مافه کانی خه یال بدوین نه گالته و گه پ و نه شیرو خه یال مانایه کیان ده بیت ئه گه ر جه خت له سه ر تیکشکاندنیکی گیره شوینی نه کات که تیتیدا ده رپرینیکی به رفاوان نه گرتته خو ی و هه موو شیوه کان نه گرتته وه. که هه موو دیه نه کان بگرتته خو ی، ئه و شیوانه ی که به جو ریکی ئورگانی له وه دا سه رده که ون کاریگه ری به خه نه سه ر مرؤف و بیره کانی ده رباره ی واقع و شوینی شیعی ئه و له واقعیدا.

بابه نه کان

مه به ست ئه وه نیبه بینه ر به هه ندیک خه می گه ردوونی بالا بیتارکه بن، له وانه یه هه ندیک ریگه ی به بایه خ بو بیرو کردار هه بیت، که به هه زبانه وه هه موو دیه نه کان ده خویندریتسه وه، به لام ئه م کاره به شیوه یه کی گشتی شوینی گرنگی پیتانی بینه ر نیبه، له گه ل ئه وه شدا ده بیت ئه م کارانه بوونیان هه بی و ئه مه ش به لای نیمه وه گرنگه.

1- پیشکه شکردن (دیه نه کان):

هه موو پیشکه شکردنیک ره گه زیکی سروشتی و بابه تی ده گرتته خو ی که هه موو که سیک هه ستی پی ده کات. هاوارو ناله و تارمایی و سه رسورمان و بینایی و ریکخستنی شانویی هه مه جو ر، جوانی سه رنج راکیشی جلویه رگ که له هه ندیک مؤدیلی که شداری دیاریکراوه وه وه رده گرت، پرووناکییه کی پر تیشک، ده نگ که جوانیه کی مه به ستنداری تیتیدا بیت، سیحری ته بایی و هارمونی، نوته موسیقییه ده گمه نه کان، ره نگی شته کان، ئیقاعی سروشتی جووله که له باری هه لکیتشان و داکیشانیاندا لاسایی ده رپه رینی جووله کان ده کاته وه له لای بینه رو ده رکه وتنی شتی هه ست پیکراو له ده رکه وتنیکی سه رسورهینهر ده مامک و وینه و په یکه ری چه ند مه تری و گو رانی له پری پرووناگایی و کاری سروشتی تیشک که هه ستی ساردو سپی گه رمی دینیتته کایه وه.. تاد.

ب- ده رهیتان:

هه ر له ده رهیتاندا زمانی نمونه یی شانؤ داده رپتریت، نه ک به و چاوه وه سه بری که بن که شکانه وه یه کی ساده ی ئاستی ده ق بیت له سه ر شانؤ، به لکو ده بی به و چاوه وه سه بری بکه بن، وه ک خالی ده رپه رینی داهیتانی شانویی و ابیت، هه ر له نیو به کارهیتانی ئه م زمانه و ده رگرتیه وه دو سه ره بوونی کونی نیوان نو سه ره و ده رهیتنه ر ده رووخت و به داهیتنه ریکی که م وینه ده گو ردریتسه وه که لیپرسراویه تیه کی دو سه ره ی پیشکه شکردن و کرداری ده که ویتته ئه ستو.

تایبه تیشدا بیت رووناکایی ره گزی سووکی و چری و پانتایی و بینایی تیدا بیت له پیناوی داهینانی ههست کردن به گرمی و ساردی و تووردهیی و ترس.

و- جلوهرگ:

ئوهدی پیوهندی به جلوهرگه وه بیت، ده بیت خو له جلوهرگی نوئی لادریت به پیی توانا، بی ئوهدی جلوهرگی یهک جوئی به کاربی له شانۆگه ریبه کانداناک ته نیا به پیزگرتن له رابردوودا که ئهفسانه و بت په رستیان تیا به، به لکو له بهر ئوهدی هه ندی له جلوهرگه کونه کان به شتیکی گه شداربیان تیا به هه چهنده له ساته وهختی زمه نیتیکی تر دا جوانی و دیمه نیتیکی ئیمانیان هه بووه ئویش له بهر ئوهدی لهو دابونه ریتانه نزیک ده بوونه وه که بوونه هوی له دایک بوونیان ئه مهش کارتیکی روونکه ره وه به له رووکه شدا.

ن- شانۆ-هۆل:

دهستبه ررداری شانۆ هۆل ده بین و له پری ئه وان تاقه شوینیکی دیاریکراو وهرده گرین، که بی به رهست و بی دیوار بیت و بیته شوینی رووداوه کان، به مهش پیوه ندیبه کی راسته وخو له نیوان بینه رو پیشکه شکردندا دروست ده بیت، له نیوانی ئه کته رو بینه ردا، چونکه بینه ر ده که ویتته ناوه ندی رووداوه کان و رووداوه کان ده روو پستی ده تن، به مهش بینه ر ئابلوقه ده درئ و له لایه نی رووداوه کانه وه و ئه م ئه بلوقه دانهش له شیوه گوینی هه لویتسته وه دیتته دی.

به م جوهره هۆلی پیشکه شکردنی ئیستا جی بیلین و بچینه هه ندیک شوینی عه مباره وه، یا هه ندیک ژووری گیانداره وه، دهست به بنیاتنانه وهی ده که بین به پیی ئه و کاره ئه ندازیانه ی که به کارده هینران بو دروستکردنی هه ندیک که نیسه و هه ندیک شوینی پیروژو هه ندیک په رستگا له تبت-دا. له ناوه وهی ئه م بینا به شدا چارمان به ئاستی جوادی به رزی و نرمی ده که ویت، به چوار دیوار دهوری ده گبری به بی هۆیه کانی رازاندنه وه، بینه ریش له م شوینه دا له سه ر کورسی جینه گیر داده نیشی و توانای ئه وهی ده بیت پروانیتته پیشکه شکردنی شانۆ، بزبوونی شانۆ به مانای ئاسایی وشه که، یارمه تی ئه وه ده دات رووداوه کان هه ر چوار کونجی شانۆ بگرته وه، هه ره که و چون شوینی دیاریکراو بو ئه کته رو کاری شانۆیی ته رخان ده کریت له هه ر چوار لای شانۆدا، دیمه نه کانیس له به رده م دیواری سپی کراو ده وره کانیان ده بین که تیشکه کان مات ده که ن و بو ئه م مه به سه شه دروست کراون، و پرای ئه مهش هه ره که تابلو کونه کانی پیشه وهی شانۆ به کۆلان به رز ده کریته وه، ئه م پزگایانه یارمه تی ئه کته ره کان ده دن له شوینیکه وه بو شوینیکی تر بکه ونه دووی یه کتری، گه ریبتو رووداوی وایان پیوست بوو، هه ره وه ها پزگه له به رده م رووداوه کان خو ش ده که ن که هه موو لایه کی شانۆکه بگرته وه، له به رزایی و قوولاییشه وه، به مهش هاوارتیک که له زارده رده چیت، بزای هه به له ده میکه وه بو ده میکی تر گه وره تر

بکریته وه، به ته وژمی یهک له دوای یهک، تاکو بگاته ئه و سه ری شانۆ، به مهش کرداری شانۆیی له ئاستیکه وه بو ئاستیکی تر بلاوده بیته وه و فراوانتر ده بیته وه، له لایه که وه، له پزگادا کومه لیک هه لچوون دینه کایه وه، هه ره که ناگر له هه موو لایه کی شانۆدا، دوان له سه ر شیوازی پیشکه شکردن بی هووده نیبه به وهی به سیمایه کی وه همی ته واوی دابنییت، یا خود به وهی ده سه لاتی راسته وخوی له سه ر بینه ر هه بیت هه ره که له م باره ی باسمان کرد، ته شه نه سه ندنی کردار له بو شاییه کی گه ورده دا ناچارمان ده کات دیمه نیک بخه ینه ژیر کاریگری تیشکه وه، هه ره وه ها هه موو جوهره کانی رووناک کردنه وه که بال به سه ر کاری نواندن دا ده گریت.

شته کان - ده مامکه کان - ئیکسیسواره کان

مانیکاو (جهسته ی پلاستیکی نواندنی جلوهرگ) ده مامکی گه وره و به خاسیه تی تایبه تی له شیوه ی وینه ی دواندن درده که ون، بو به ره سه سه کردنی هه موو وینه و هه موو ده برینیکی، تاکو ئه وشتانه بشارد رینه وه و خه فه بکرین که شیوه ی باه تیبیان پیوست به ده رختنیکی ئاسایی ده که ن.

1- دیکۆر:

شانۆ بی دیکۆر ده بیت، بو ئه مهش هه ر ته نیا که سایه تی هیرۆگلیفی و جلوهرگی که شدارو مانیکاوی ده مه تری که ریشی (لیریادا) ده نوینی له کاتی ره شه بادا، به سه بو شانۆ، هه ره وه ها به کارهینانی ئامیری موسیقیایی به قه د بالای مروفت و شتی نااسایی له شیوه به کارهینانی نه ناسیاودا.

به سه ر ده مانه بوون، ئه وسا ده لاین، ئه م شانۆیه زۆر دووره له ژیان و رووداو گرنگی پیدانه کانی سه رده مانه ی مروفت، له ئیستادا! به سه ر ده مانه کردنی رووداوه کان ده لیم به لئ، به لام به و خه مانه ی که هه موو قوولایی و گرنگی پیدانی خه لکی بگریته وه نه خیر، له بهر ئه وهی (زوهار) که به سه رهاتی (رابی سیمۆن) ه، که وه ک ناگر جو ش ده سه نی، ئیستاش ئه و گرو جو شه ی هه ر هه به .

ب- به ره مه کان:

ئیمه ده قی شانۆیی نووسراو نمایش ناکهین، به لکو هه ول ده ده بین نواندنیکی راسته وخوی و پیشکه ش بکهین، که له چوار دهوری باه ته کان و رووداوه کان و کاره گه وره کاندان ده سووریتته وه، له بهر ئه وهی سه روستی جیگه و باری ئه وشتانه ئه م جوهره چاره سه رکردنانه یان ده ویت و له نیوانی ئیمه و هه ر باه تیکدا به ره سه سه کان له ناوده چن، با ئه و باه تانه زۆر فراوان و قه ده غه کراویش بن له بهر ده ماندا.

ج- پیشکه شکردن:

ده رباره ی پیشکه شکردنه شانۆیه کان بییریکی کامل هه به که پیوستی به زیندوو کردنه وه هه به، گیروگرفتی پیشکه شکردنه کان له واده ی که بو شایی شانۆیی بینه دواندن، ده وله مند ی که بین و ئاوه دانی که ینه وه. هه ره که ئه وکاته ی

له دیواری شاخه بهردیگی پاندا لی دهریت و له پرتکدا کانیو و دهسته گولی لی دهردههیترت.

نهکتر:

نهکتر رهگهزتیکی شانوییه که گرنگییه کی تاییه تی هه یه، له بهر نهوهی سه رکهوتنی پیشکه شکردنی شانوی پشت به کاریگه ربی دوری نهوه ده بهستی، ههروهه له بهر نهوهی رهگهزتیکی سلبی و بی لایه نه، له بهر نهوهی هه موو ده ست خستنه ناوه وه یه کی که سایه تی که له لایه نی نهوه به توندی رت ده کرتیه وه. پیش هه موو شتیکیش مهیدانی کاری نهکتر مهیدانیکی بی یاسای دیاری کراوه، له نیوان نهکتر که ته نیا داوای نوزه نوو زتیکی ساکاری لی ده کرتیت و نهوه که سهی که گوتاریک به پتی خاسیه ته باوه پتی هینه ره کانی که سایه تییه وهی ده خوتیتیه وه، له نیوانی نهوه دوو لایه نه دا تهوای نهوه دابرا نه هه یه که مرؤ قیک له نامریتیک جودا ده کاته وه.

۱- نواندن:

دیه نه کانی شانۆ هه ره له سه ره تاوه تا کوتایی وه ک جفره یه ک ژماره ی بۆ داده نری ههروهه کو پیته کانی زمانیک. هه ریه م جوړه هیچ جمو جوو لیک بز نابی و هه موو جوو له یه ک ده که ونه ژیر رکیفی ئیقا عتیکه وه له بهر نهوه ش هه موو که سایه تییه ک به شتیوه یه کی گه و ره که سایه تییه نمونه کراو ده بیت، هه ربویه شتیوهی جوو لانه وهو جلوه بهرگ وهک ناو تیزانیکی روونا کایی ده که ونه بهرچا و.

ب- سینه ما:

بهرام بهر به شتی بینراوی ناقو لا، شانۆ له دوو توپی شیعره وه، دیه نی شته هه بووه نه بینراوه کان ده خاته روو، و پرای نه مه ش له گۆشه نیگای کرداره وه له توانادا نییه دیه نی سینه مایی که چه ندیک شیعریش بیت، له گه ل دیه نیکی شانۆ پیدا بهراورد بکرتیت که ده که ویتیه ژیر رکیفی هه موو پیداویستییه کی ژیا نه وه. گه ربیتو له بناغه ی هه ر دیه نیکی شانۆ پیدا رهگهزی توندوتیزی نه بیت، شانۆش بوونی نابیت و له م باره شله ژاوهی که نیمه ی تیداین، میتافیزیکا له پیسته وه دیتنه وه زهینمان.

ج- بینر:

پیش نهوهی بینر هه بیت، ده بی نهوه شانۆ ییه له دایک بیت (له به شتیکی تر دا ناما ژهی بۆ ده که یین).

د- بهرنامه:

به بی گویدانه دهق، دهرهیتان نه نجام ده دین. ۱- بهرهمیکی سه رده می شکسپیر وهرده گرین، که به ته واوه تی له گه ل حاله تی زهینی شله ژاوماندا بگو نچیت، جا مه سه له که پیوه ندی به شانۆ نامه یه کی که ده غه کراوی شه کسپیره وه هه بی، یا خود پیوه ندی به ده قتیکی جودای تری هه مان قو ناغه وه هه بی. ۲- شانۆ نامه یه ک که سه ربه سستییه کی دهر پینی شیعی

مهزنی تیدایه که هی (لیون- پۆل فا. گ) ه.

۳- چه ند نمونه یه ک له (زههار) ههروهه که به سه رهاتی (رابی- سیمون) به هه موو توندوتیزییه وهی، ناماده بوونیکی

به رده وامی هه یه ههروهه ناگریکی جۆش سه ندوو.

۴- چیرۆکی (ریش شین) دوا ی دار شتته وهی به پیتی ریک خستنی میژووی، له گه ل بیرتیکی نویدا که هه لچوونی سیتکسی و توندوتیزی ده گرتیه خو ی.

۵- چیرۆکی گرنگی قورس، به پیتی کتییی پیرۆزو به پیتی میژوو له گه ل رهگی نهوه خوتنه سوورده لیی دهر ژیت، ههروهه ها نهوه ههسته شه رمه زارییه وه نهوه ترسه ی که له زهینه کانداهیه، ته نانه ت له نیو تیشکیشدا ده بینریت، له لایه کی تریشه وه نهوه مشت و مره میتافیزیکیا نهی له نیوان پیغه مبه ره کانی شدا هه یه نهوه ورووژاندنه زهینیه ترسناکانه ی که ده به پینه کایه وه، کاریگه ری سروشتی و کارتیکردنی سه رنج نامیزی نهوه شتانه له سه ر پادشا و هه یکه ل و میلله ت و خودی روودا وه کان.

۶- چیرۆکی مارکیزدی ساد، به تیک هه لکیش کردنی له گه ل هه لچوونی سیتکسی که به شتیوه یه کی هیتا نامیز وینه ده کی شری، بۆ داهینانی سیمایه کی دهره کی به گور له توندوتیزییدا و شاردنه وهی شته کانی تر.

۷- شانۆ نامه یه کی میلۆدرامی، یان زیاتر، که تیدیدا نهوه کاره ی له توانادا نییه کاریگه ر ده بی و ره گه زتیکی شاعیری ده گرتیه خو ی.

۸- شانۆ گه ری (فویزگ) ی بۆشنه ر، وه ک کاردانه وه یه کی بیروبا وه رمان، نمونه یه ک بۆ نه وهی که له ده قتیکی دیاری کراوه وه ده توانری به شتیوه یه کی شانۆ یی و به زارا وهی شانۆ یی شتیکی هه لیتنجریت.

۹- هه ندیک کاری شانۆ یی نه لیزابیشی، پاش دامالینی له ده قه کانیان، به هیتشتنه وهی جلوه بهرگی نهوه سه رده مه و باری که سه کان و کاره شانۆ ییه کان.

به یان نامه ی دووهم

بینر له میانه ی جهنگ و خو شه ویستی تاوان و ماده بیهۆشکه ره کان و یاخی بوون بۆ نه زمونیکی ناهه وسه نگ له ژیا نندا ده روا ت، بۆ حاله تیکی شیعی، نه گه رچی له پتی هوشیار بیه وه بیت، یان ناهوشیاری.

شانۆی دلره قی بۆ نهوه حاله ته دروست بوو که واتای ژیا ن بگه ریتیتیه وه بۆ شانۆ، به هه موو ناو یته بوونی سۆزه وه. به م واتایه رووبه روو بوونه وه یه کی هونه ری و چریبه ک بوو له بنه ما و ره گه زه کانی دیه نه کانداه، پتویسته له واتای دلره قی تیبگه یین. نهوه توندوتیزییه ش له کاتی پتویستدا به رده وام ده بیت، بی نهوه ی له سه ر یاسایه ک پروات.

نهوه بروایه ش له سه ر دوو خال ده وه ستیت:

۱- گۆشه نیگای ناوهرۆک:

دهرچوون له بابته تی ناسایی و چاره سه کردنی بابته کان،

راسته و خو ههستی یچ دهکات و سنووری زمان و بهر بهسته کانی وشه تیده په پین.

ئیمه ده مانه ویت شانویه ک لهسه ر نمایش بنیات بنین. بهم جوړه له کاتی نمایشدا بیرۆکه یه کی نوی ده خینه پرو که گونجاو بیت له گه ل هه مو پانتایی و جیا وازیبه کانیدا که قوولایی و بهر زیش ده گرتیه وه، له چوار چپوهی هم بیرۆکه یه دا، بیرۆکه یه کی دیایکراو زیاد ده بیت بۆ کات و بواری جووله دروست ده بیت، واته له کاتیکی دیاریکراو دا پر پیکر زور نامازوه وینه و واته دروست ده بیت و په یوه ست ده بیت بهم جووله یه وه. هم وینه و جووله به کارها تر وانه، ته نیا مه به ست تیرکردنی بینین، یان گوئی نیسه، به لکو سوودیکر نه پینی و تیرکردنیکی گیانیسه. بهم شیوه یه، شان و پانتایی به کارنا هینن.

به کاره پینان و به شداریکردنی وینه و جووله کان ده گاته تر پیک و پیکدانی شته کان دروست ده کات له ساتی بیده نگی و هاوارو ئیقاغه کاندا، یان ده جیته ناو زمانیکی ماددی پر نامازه، نه ک وشه. ههروه ها پیوسته ناشکرا بیت که کومه لیک جووله وینه ریخراو له کاتیکی دروست ده بیت. هم هه مو ته کنیکانه کاری له سه رکراوه له پاشان، راسته که بگوتری: گیان کونترین هیروغلیفه یه که سه رپه رشتی دروستبونیکی زمانی شان و ده خولقینن. بهم جوړه و ههروه کو له به یان نامه ی یه که مدا نامازه کراوه، شیوه ی دهره کی ودرده گرتیت و نمایش له سه ر بناغه ی به کاره پینانی هه مو پانتاییه کان ده خولقنن و ساتیک پانتایی شان و به تال ناییت، ساتیک حه وانه وه دروست ناییت، هه مو بوشاییه کی هزی بینه رو ههسته کانی داگیرده کری به و اتایه به شیکر دیاریکراو و داپرانیک دروست ناییت له نیوان ژبان و شان و دا، به لکو به رده و امی دروست ده بیت له بری داپران. ❖

(*) سه روکی به شی شان و - په میانگی هونه ره جوانه کان - هه ولیر.

سه رچاوه
.....

* سودم له موازه ره کانی (د. ابراهیم الخطیب و د. صلاح القصب و د. شفیق المهدي) وهرگرتوه، سالی (۱۹۸۶) تا (۱۹۹۰).

شانوی توندوتیژی باه تیک هه لده بژیریت که له گه ل پیکدانه کان و مملانیسیه کانی سه رده م و ناجیگری گونجاو بیت.

هه رگیز ده ستبه رداری نه فسانه کانی مرؤف و ژبانی هاوچهره ناییت، به لکو به شیوازیکی تاییه تی ده بیت، به لکو هه لویتستیکی دژ ودرده گرتیت به رامبه ر جیهانی نابووری و ته کنیکی و مادی، دوورکه و تنه وه له و ناویته ساختانه ی که گرنگی به سوژو کومه لکی شتی ناپیوست ده دات که شانوی هاوچهره له ژیر نه و په رده یه دا شار دویه تییه وه.

به م جوړه کومه لیک تاییه تمه ندی که ونی گشتی و لیکد ره وه دهن و به پیتی کونترین ده قه کان دهرؤن که له سه ر دروستبوونی که ردوون کراوه لای مه کسیکی و هندی و یه هوودی و ئیرانییه کان.

به پین نه وه ی بایه خ به مرؤقی سایکولؤژی بده پین، که سوژو ههستی که سیتی و توانه وه یه کی تیدایه و مرؤقیکی کومه لایه تیبه و له ژیر رکیفی یاساکاندایه که و اتاو دیانه ته کان شیواندوو یانه، له بهر نه وه شانوی توندوتیژی به ره و مرؤقیکی ته و او و کامل دهروات. له وکاته دا هه مو هزی خوی ده گرتیت و به ته و اهوتی رؤلی خوی ده بینن. له م کاته دا بواری دهره خسی که نه ندیشه و خه ونه کان پیکه وه کاریکه ن.

له سه رووی نه وانه شه وه، مملانیسیه کانی کومه لایه تی و مملانیسیه کانی نیوان میلله ت و ره گه زه کان و هیزه سروشتییه کان و رووداوه ریکه و توه کان و بوونی چاره نووس و قه زاوقه دهر به شیوه یه کی ناراسته و خو، خو یان ده نوینن له ریگی جووله و نامازه کان، که سانیک گه یشتونه ته پله ی خواوه ندو پاله وانه درنده کان، که دوورخستنه وه یه کی دروست کردوه له نه فسانه و به شیوه یه کی راسته و خو له شته مادییه کان و شیوازه نوییه کاندا خوی به رجه سه ته کردوه.

هم خاوه هندو پاله وانه، هم درنده له راده به دهرانه، هم هیزه که ردوونییه سروشتییه رؤلی خو یان ده بینن به پیتی وینه داپراوه کان که خو یان له تیکسه پیروزه کونه کاندا ده بیننه وه که زانستی دروستبوونی که ردوونیکی کونه.

۲- له گۆشه نیگای شیوه دا:

یه کیک له پیوستییه کانی شان و، نغروبوونی له رووباری هونراوه و سوؤزیکر پاکدایه، هونراوه بانگه وازیکه له گه رانه وه بۆ نه فسانه سه ره تاییه کان، هم باره ش زیاتر جهخت له سه ر داواکاری دهره پینان ده کات، نه ک ده ق وه ک به رجه سه ته کردنیکی نه و مملانی کونانه بیت، پیش هه مو شتیک سیفه تی راسته و خو، خوی لی دایم لرتیت، واته گواسته وه ی نه و تاییه تمه ندییه بۆ سه ر شان و وه به رجه سه ته کردنی به هوئی گوزارشت و نامازه وه بیخاته چوارچپوهی وشه وه.

به م شیوه یه نه فسانه ی ده ق ده سه پیننن که پیوه ندی به ده ق و دیکتاتوریه تی نووسه ره وه هه یه. به م شیوه یه ده گه یین به درامایه کی میلی کون، که بیه وهری گرتوه و به شیوه یه کی